

स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांची तपासणी
करण्यासाठी समिती गठीत करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०२४/प्र.क्र.१८/विशि-४

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग

मंत्रालय, मुंबई : ४०००३२.

दिनांक : २७ फेब्रुवारी, २०२४.

वाचा :- १) शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण-२०१७/(१४४/१७)/विशि-४, दिनांक १९ जानेवारी, २०१९.

प्रस्तावना :-

राज्यात स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांची स्थापना करण्याची तरतुद करण्यासाठी, त्यांच्या कामकाजाचे व कार्याचे विनियमन करण्यासाठी आणि त्यांचेशी संबंधीत किंवा तदनुषंगिक बाबींसाठी तरतुद करण्याकरीता सुधारित मार्गदर्शक सूचना दिनांक १९ जानेवारी, २०१९ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. या मार्गदर्शक सूचनांमधील तरतुदींचे पालन करून स्थापन झालेल्या स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांच्या कार्याचे परीक्षण करण्यासाठी समिती गठीत करण्याची तरतुद अधिनियमात आहे.

महाराष्ट्र खाजगी विद्यापीठे (स्थापना व विनियमन) अधिनियम २०२३ मधील कलम ५१ नुसार सदर अधिनियमाच्या तरतुदी तसेच अधिनियमाखाली तयार केलेले नियम, परिनियम किंवा आदेश यांतील तरतुदींचे सर्व स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांकडून अनुपालन केले जात असल्याची खात्री करण्यासाठी प्रशासकीय व शैक्षणिक कामकाजाचे निरीक्षण करण्यासाठी समिती गठीत करता येईल, अशी तरतुद विहित करण्यात आली आहे. सन २०२३ च्या विधिमंडळाच्या हिवाळी अधिवेशनामध्ये सदर अधिनियमासंदर्भातील विधेयकाच्या चर्चेच्या वेळी मा. मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण यांनी आतापर्यंत स्थापित झालेल्या सर्व स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांच्या कामकाजाबाबत निरीक्षण करण्यात येईल, असे सांगितले आहे. ही बाब विचारात घेवून सदरहू तरतुदीनुसार समिती गठीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

महाराष्ट्र खाजगी विद्यापीठे (स्थापना व विनियमन) अधिनियम २०२३ अधिनियमातील तरतुदी तसेच शासनाने वेळोवेळी दिलेले आदेश, नियम, तरतुदींचे सर्व स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठे अनुपालन करतात का याबाबतचे निरीक्षण/तपासणी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे-

अ.क्र.	नाव	पदनाम
१	प्रो. जी. डी. यादव, माजी कुलगुरु, आयसीटी, मुंबई	अध्यक्ष
२	डॉ. अजित रानडे, कुलगुरु, गोखले राज्यशास्त्र व अर्थशास्त्र अभिमत विद्यापीठ, पुणे	सदस्य
३	प्रो. ए.के. सिंग, डिपार्टमेंट ऑफ एज्युकेशनल पॉलिसी, NIEPA, नवी दिल्ली	सदस्य
४	प्रो. अनिरुद्ध पंडीत, कुलगुरु, आयसीटी, मुंबई	सदस्य
५	श्री. चंद्रशेखर चितळे, सनदी लेखापाल	सदस्य
६	डॉ. रुपेश राऊत, प्राणीशास्त्र विभाग प्रमुख, एल्फिन्स्टन कॉलेज, मुंबई	समन्वयक तथा सदस्य सचिव

२. समितीची कार्यकक्षा-

राज्यात स्थापन झालेल्या सर्व स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांचे निरीक्षण/तपासणी करण्यासाठी नियुक्त समिती विद्यापीठांच्या खालील बाबींची तपासणी करेल.

- i. स्वयं अर्थसहाय्यित (खाजगी) विद्यापीठ अधिनियमातील तरतूदीनुसार तसेच शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या सूचना, आदेशानुसार दाननिधीची तरतूद व सद्यस्थितीचा तपशील.
- ii. विद्यापीठाकडे जमा सर्वसाधारण निधी व अन्य जमा निधीचा तपशील.
- iii. कुलगुरु यांची नियुक्ती ही शासनाच्या व विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या नियमाप्रमाणे करण्यात आली आहे का?
- iv. विद्यापीठातील शिक्षक/शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्या नियुक्त्या शासनाच्या नियमाप्रमाणे आहेत काय व शिक्षकांना वेतन, भत्ते हे विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या नियमाप्रमाणे आहेत किंवा कसे, त्याबाबतचा तपशील.
- v. अधिनियमातील तरतूदीनुसार अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इमाव, विमाप्र व EWS वर्गवारीसाठी निश्चित केलेल्या आरक्षणानुसार विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यात येतात का.
- vi. विद्यापीठातील विद्याशाखांचे अधिष्ठाता यांच्या नियुक्त्या.
- vii. विविध अभ्यासक्रमनिहाय परिक्षा शासनाच्या नियमाप्रमाणे घेण्यात येत आहेत किंवा कसे.
- viii. विद्यापीठ प्राधिकरणाच्या बैठका नियमाप्रमाणे होतात का.
- ix. विद्यापीठ परिनियम व आदेशातील सर्व तरतूदींचे पालन करते का.
- x. विद्यापीठ विद्यार्थ्यांना प्रवेश गुणवत्तेच्या आधारे विद्यापीठाच्या स्तरावर घेतलेल्या किंवा राज्यातील सीईटी सारख्या संस्थांद्वारे घेतलेल्या प्रवेश परीक्षांच्या आधारे काटेकोरपणे, शासनाच्या नियमाप्रमाणे देते का.
- xi. महाराष्ट्रातील अधिवास असलेल्या (Domicile) विद्यार्थ्यांसाठी ४० टक्के जागा राखीव आहेत का.
- xii. विद्यापीठ विद्यार्थ्यांकडून किती फी आकारते याची माहिती घेणे, शासनाच्या धोरणाप्रमाणे आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक शुल्क माफीबाबत तसेच अन्य आदेशांचे पालन होते किंवा कसे.
- xiii. विद्यापीठ स्थापन झाल्यापासून ५ वर्षांनंतर राष्ट्रीय मुल्यांकन व अधिस्वीकृती परिषदेकडून (NAAC) मुल्यांकन करून घेतले आहे का याची तपासणी करणे. तसेच अन्य मुल्यांकनांबाबत तपासणी करणे.
- xiv. वार्षिक अहवाल व लेखे शासनास सादर केले आहेत का, सदर वार्षिक अहवालात विद्यापीठाची सर्व विहित माहिती नमूद केली असल्याची खात्री करणे.
- xv. अधिनियम, त्याखाली तयार केलेले नियम, परिनियम किंवा आदेश यांतील तरतूदींचे योग्य पालन केले जाते किंवा कसे याची खात्री करणे.
- xvi. विद्यापीठ सर्व नियामक मंडळांचे तसेच विद्यापीठ अनुदान आयोग व अखिल भारतीय तंत्र परिषद व इतर सर्व शासनाच्या संस्थांचे विद्यापीठ निकष पूर्ण करत आहे का.
- xvii. शिखर संस्थांच्या मानकाप्रमाणे व राज्यशासनाने ठरविलेल्या निकषांप्रमाणे जागा, बांधकाम, दर्जात्मक सोई-सुविधा, अत्याधुनिक वैज्ञानिक उपकरणांसह प्रयोगशाळा, विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्यात येतात का याची खात्री करणे.
- xviii. विद्यापीठाने संशोधनात्मक निबंध, स्वामित्व हक्क (patent) मिळविले आहेत का, संशोधन निधी कीती उपलब्ध झाला आहे याची तपासणी करणे.
- xix. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाशी सुसंगत कौशल्य विकास, संशोधन विकासाचा समावेश असलेले गुणवत्तापूर्ण अभिनव दृष्टिकोन असलेले उदयोन्मुख क्षेत्रातील, लवचिक शिक्षण पद्धती व बहुविद्याशाखीय नवनवीन अभ्यासक्रम राबविण्यात येत आहेत किंवा कसे याची तपासणी करणे.
- xx. विद्यापीठांनी करावयाचे स्वयं- प्रकटिकरण (self disclosure) याबाबत केलेल्या कार्यवाहीची तपासणी करणे.
- xxi. पीएच.डी. विद्यार्थी व शिक्षक यांचा तपशील व तपासणी.
- xxii. विद्यापीठाचे अभ्यासक्रम शिखर संस्थांच्या नियमाप्रमाणे आहेत किंवा कसे, याबाबतची माहिती घेणे.
- xxiii. शिष्यवृत्ती, विविध लाभ-योजना.
- xxiv. लोकपालाची नियुक्ती करण्यात आली आहे का.
- xxv. विद्यापीठात कार्यरत कंत्राटी कामगारांचा तपशील व सर्व अधिनियम, नियम यांचे विद्यापीठ पालन करते किंवा कसे.
- xxvi. रॅगिंग अधिनियमातील सर्व तरतूदींचे विद्यापीठ पालन करत आहे का.

- xxvii. विद्यापीठामध्ये दिव्यांगांसाठी भौतिक सोई-सुविधा उपलब्ध आहेत का.
- xxviii. विद्यार्थींसाठी विद्यापीठ कोणत्या विशेष सोई-सुविधा उपलब्ध करून देत आहे का.
- xxix. विद्यापीठ स्थापन करतेवेळी व तदनंतर विद्यापीठाने शासनास सादर केलेल्या हमीपत्रांच्या अनुषंगाने अनुपालन करण्यात आले आहे का, याची खात्री करणे.
- xxx. विद्यापीठाच्या परिसरामध्ये विद्यापीठाव्यतिरीक्त अन्य शैक्षणिक संस्था सुरू आहेत याची तपासणी करणे. विद्यापीठाच्या सभोवती प्रायोजक मंडळाच्या इतर शैक्षणिक संस्था असतील तर विद्यापीठाने संरक्षक भिंत उभारली आहे की नाही याची तपासणी करणे.
- xxxi. विद्यापीठाच्या शैक्षणिक गुणवत्तेमध्ये वाढ होण्यासाठी समिती शिफारस करेल.
- xxxii. समितीस उचित वाटेल अशा अन्य अनुषंगिक शैक्षणिक व प्रशासनिक बाबी.

३. समितीच्या बैठकीपूर्वी किंवा प्रत्यक्ष स्थळपाहणी/तपासणीपूर्वी आवश्यकतेनुसार तपासणीच्या अनुषंगाने आवश्यक ती सर्व कागदपत्रे समिती संबंधित विद्यापीठाकडून प्राप्त करून घेईल. समिती आवश्यकतेनुसार तपासणीसंदर्भातील बैठक संबंधित परिसरातील सार्वजनिक विद्यापीठामध्ये आयोजित करेल.
४. उपरोक्त नमूद केलेली समिती राज्यातील स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांना प्रत्यक्ष भेट देऊन कार्यक्षेत्राच्या अनुषंगाने विविध मुद्दांचा सर्वंकष विचार करून सदर समिती आपला अहवाल **दोन महिन्यांत** शासनास सादर करेल.
५. सर्व स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांनी सदर समितीस आवश्यक सहकार्य करावे तसेच आवश्यक कागदपत्रे / माहिती तातडीने समितीस उपलब्ध करून द्यावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४०२२८१७१४३३८००८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(अजित काटकर)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मा.मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण, मंत्रालय, मुंबई.
३. प्रो. जी. डी. यादव, माजी कुलगुरु, आयसीटी, मुंबई
४. डॉ. अजित रानडे, कुलगुरु, गोखले राज्यशास्त्र व अर्थशास्त्र अभिमत विद्यापीठ, पुणे
५. प्रो. ए.के. सिंग, डिपार्टमेंट ऑफ एज्युकेशनल पॉलिसी, National Institute of Educational Planning and Administration (NIEPA), नवी दिल्ली.
६. प्रो. अनिरुद्ध पंडीत, कुलगुरु, आयसीटी, मुंबई.
७. श्री. चंद्रशेखर चितळे, सनदी लेखापाल
८. डॉ. रुपेश राऊत, प्राणीशास्त्र विभाग प्रमुख, एल्फिन्स्टन कॉलेज, मुंबई.
९. उप सचिव (विशि), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. महालेखापाल, (लेखा व परिक्षा-१)/(लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई.
११. संचालक, लेखा व कोषागरे, मुंबई.
१२. कक्ष अधिकारी(रोखशाखा/अर्थसंकल्प शाखा), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१३. निवडनस्ती.